

ร่าง...ธรรมเทศนา พระปรมาโหมทย์ ปาโมชโช

ณ ศาลาลุงชิน วันอาทิตย์ ที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๐

ครั้งที่ ๑๑

เจริญพร โยม โยมเยอะขึ้นทุกวันนะ เคี้ยวนี้ลั่นไปที่วัดหลวงพ่อกทุกวัน เยอะ เยอะเกินไป
ธรรมะจะดีที่สุดเนี่ย ต้องเรียนลูกศิษย์คนหนึ่งอาจารย์คนหนึ่ง เรียนกันง่ายหน่อย ถ้าลูกศิษย์เป็นร้อยเป็นพันนะ
อาจารย์สู้ไม่ไหว เพราะฉะนั้นลูกศิษย์ต้องช่วยตัวเองให้เยอะๆ พยายามฟังซิดินะ ที่หลวงพ่อกเทศน์ๆไว้ มีแจกให้
พยายามฟัง ฟังด้วยใจที่เปิดกว้างหน่อย ทำใจให้สบายๆ ฟัง ลืมความรู้เก่าๆไปชั่วคราว เปิดใจฟัง ถ้าฟังด้วยใจที่
เปิดกว้างนะไม่นาน ฟังไม่กี่ครั้งก็จะเข้าใจสิ่งที่หลวงพ่อกบอก แล้วเราจะพบว่าจริงๆแล้ว ธรรมะเนี่ยเหมือนเส้น
ผมบังภูเขานั่นเอง ไม่ได้ยากอย่างที่คิดหรอก ธรรมะไม่ใช่เรื่องลึกลับไม่ใช่เรื่องไกลตัว ธรรมะเป็นเรื่องของ
ตัวเราเอง นี่เอง เพราะฉะนั้นธรรมะไม่ได้อยู่ห่างไกลที่ไหน ธรรมะอยู่ที่กายธรรมะอยู่ที่ใจ กายของเราเป็น
ธรรมะเรียกว่า **“รูปธรรม”** ใจของเราเป็นธรรมะเรียกว่า **“นามธรรม”** เพราะฉะนั้นธรรมะอยู่ที่นี่เอง ทีนี้ถ้าเรา
ไปดิ้นรนค้นคว้าเที่ยวแสวงหาธรรมะจากที่อื่น เราจะไม่เจอ เพราะฉะนั้นธรรมะไม่ได้อยู่ที่หลวงพ่อกนะ ธรรมะ
อยู่ที่ตัวเราเอง ทำยังไงเราจะเปิดใจของเราออกมาเรียนรู้ธรรมะ คือเรียนรู้ความเป็นจริงของตัวเอง เรียนรู้ลง
มาในกายเรียนรู้ลงมาในใจ ถ้าเรียนรู้ได้ถ่องแท้เนี่ย ความทุกข์มันจะเหลืออยู่ที่ทางกายเท่านั้น ส่วนความทุกข์
ทางใจจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย **ความทุกข์ทางกายนี้ ห้ามมันไม่ได้ มีร่างกายขึ้นมาแล้วนะ เป็นผลของกรรม เรามี
ร่างกายมาแล้วเราจะต้องทุกข์ ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย หนีไม่พ้นสักคนเดียว แต่ความทุกข์ทางใจนี้เราแสวงหา
มา เราสร้างขึ้นมาเอง สดๆร้อนๆนี่เอง** เพราะฉะนั้นถ้าเราหัดภาวนาจนเรารู้ เราเข้าใจความเป็นจริงของกายของ
ใจ เราหมดความยึดถือในกายในใจได้เนี่ย ความทุกข์ทางใจจะไม่มีอีก จิตมันจะพราวออกจากกาย จากใจ พราว
ออกจากขันธ ขันธอยู่ส่วนขันธ จิตอยู่ส่วนจิต จิตจะกว้างขวาง ไร้ขอบไร้เขต ภาษาบาลีเรียก **“วิมรียาทิกต”**
อุตสำหไปท่องมาหลายวันนะ มันกว้างขวาง ใจนะ

การที่พวกเราสนใจศึกษาธรรมะเป็นเรื่องดีมาก เรียกว่าเราไม่ประมาท คนที่ประมาทก็คือ
ละเลยที่จะเรียนรู้ตัวเอง แล้วก็ชีวิตก็เลยจมอยู่กับความทุกข์ไปเรื่อยๆ เคี้ยวทุกข์เรื่องโน้นทุกข์เรื่องนี่ไปเรื่อยๆ
หาทางออกไม่ได้ ดิ้นรนแสวงหาความสุข ดิ้นรนหนีความทุกข์ไปเรื่อยๆ แต่ว่าหาไม่เจอ สังเกตดูคนทั้งหลายเนี่ย
เที่ยวหาความสุขตลอดชีวิตเลย จนถึงวันตายนะ หาไม่ได้ พอวันจะตายเจ็บหนักๆนะยังรู้สึกเลย ถ้าตายซะได้คง
จะมีความสุข จนจะตายยังหาความสุขไม่ได้เลย แต่ละคน เพราะฉะนั้นการที่พวกเราใจศึกษาธรรมะนี้เรียกว่าเรา
ไม่ประมาท คนที่ไม่ประมาทพระพุทธเจ้ายกย่องนะ พระพุทธเจ้ายกย่อง ความไม่ประมาทเป็นธรรมะสำคัญ
ขณะท่านจะปรินิพพานท่านยังเตือนพวกเราว่าอย่าประมาท ทีนี้คำว่าประมาทก็มีนัยยะกว้างขวางนะ กว้างขวาง

วันนี้หลวงพ่อกลองพูดอีกนัยยะหนึ่งให้ฟังก็ได้ **เราจะต้องไม่ประมาทในอกุศลธรรม ไม่ประมาท
ในกุศลธรรม ไม่ประมาทในธรรมที่ไม่ใช่กุศลและอกุศล เรียกว่าไม่ประมาทในธรรมทั้งหลายทั้งปวงเลย** อย่าง
อกุศลธรรม ความโลภ ความโกรธ ความหลงอะไรอย่างนี้ เราอย่าประมาท อย่าเห็นว่ามันเล็กน้อยๆ ความชั่วที่
ร้ายแรงที่ใหญ่โตทั้งหลายนั้นก่อนมันจะใหญ่ มันก็เล็กมาก่อน อย่างคนนี่ ส่วนใหญ่หัดทำกรรมชั่ว อันแรกๆที่

หัดนะคือหัดโกหก เพราะฉะนั้น มุสาวาท เนี่ย ทำผิถ้งทำผิถถันบ่อย หากคนที่ไม่โกหกนี้หายาก ไหนใครจะโกหกหลวงพ่อกว่าไม่เคยโกหก มีมัย หลวงพ่อก็เคยโกหกนะ เพราะฉะนั้นกรรมชั่วตอนแรกๆนะเล็กๆ พอเราทำจนเราคุ้นเคยก็ทำได้ใหญ่ขึ้นๆ ทีแรกก็บีบคั้นนะ ต่อมาก็ฆ่าแมลงวัน อย่างนี้ ค่อยตัวโตๆขึ้นนะ ต่อไป จิตใจเราจะคุ้นเคยกับการฆ่า คุ้นเคยกับการโกหก คุ้นเคยกับการทำชั่วทั้งหลาย สะสมไป เพราะฉะนั้นเราประมาทไม่ได้ เราประมาทกับกิเลสไม่ได้ และก็อย่าไปประมาทแบบดูถูกกิเลสด้วย กิเลสนี่เป็นเหตุให้เกิดกุศลก็ได้ กิเลสเป็นเหตุให้เกิดกุศลก็ได้ อย่างเรามีคัมภีร์นี้ เราอยาก เราอยากดี เราอยากสุข เราอยากได้มรรคผลนิพพาน อันนี้เป็นกิเลสนะ แต่มันทำให้เราผลักดันให้เราหันมาศึกษาธรรมะ พอเราศึกษาธรรมะแล้ววันหนึ่งเราก็พ้นจากคัมภีร์นี้ได้ เห็นมัยอาศัยกิเลสนี้เป็นพื้นฐาน เราก็ดูถูกกิเลสไม่ได้ กิเลสบางตัวเช่นมานะ ความถือดี เราเห็นครูบาอาจารย์ท่านภาวนาคูท่านมีความสุข ทำยังไงหนอเราจะได้อย่างท่าน เรามั่นแ่ยมมากเราไม่ได้ อย่างท่าน นี่ก็เป็นกิเลสนะ เรียกว่า **“มานะ”** อาศัยมานะนี้เอง มาพวกเพียรศึกษาธรรมะเข้า วันหนึ่งเราก็ละมานะได้ เพราะฉะนั้นกิเลสนะดูถูกมันไม่ได้ มันทำให้เกิดผลดีก็ได้ทำให้เลวลงๆ ก็ได้ เพราะฉะนั้นเราจะประมาทในกิเลสไม่ได้ เราต้องคอยรู้ทันกิเลสไว้ กุศลทั้งหลายนะ อโถง อโหส อโมหะ เราก็ประมาทมันไม่ได้ คุณธรรมความดีแม้แต่เล็กๆน้อยๆก็อย่าไปดูถูกว่าน้อยเกินไป คุณธรรมความดีที่ใหญ่โตทั้งหลายเนี่ย ก่อนมันจะใหญ่โตขึ้นมามันก็เล็กๆก่อน อย่างพระพุทธเจ้าสร้างบารมี กว่าจะเกิด **“ปรหมัตตบารมี”** บารมียิ่งใหญ่ ก่อนจะเกิด **“อุปปบารมี”** ก็มีบารมีธรรมดาเล็กน้อย อาศัยการสร้างคุณงามความดีเล็กๆน้อยๆไปก่อน จิตใจคุ้นเคยกับการสร้างคุณงามความดี วันหนึ่งก็สร้างคุณงามความดีที่ยิ่งใหญ่ขึ้นมาได้ คุณงามความดีที่ยิ่งใหญ่นะจะช่วยเราในนาที่ที่เราจะข้ามภพข้ามชาติ ในเวลาที่จิตเดินเข้าสู่อรหัตมรรคเนี่ย ตรงนี้ คุณงามความดีทั้งหลายจะต้องระดมรวมตัวขึ้นมาต่อสู้กับกิเลส จะมาแตกหักประมาทในนาที่ที่สุดทำนองนี้เอง เพราะฉะนั้นเราต้องสะสมนะ คุณงามความดีทุกชนิดเลย

หลวงพ่อกัดตัวอย่างให้ฟัง อย่างในพระไตรปิฎกพูดในมัยในพุทธประวัติเนี่ย เจ้าของสิทธัตถะนั่งอยู่บนรัตนบัลลังก์ ไม่ใช่บัลลังก์ไก่เกอะไรนะ นั่งอยู่บนหญ้า หญ้ากูดสะ คนไทยเราแปลว่าหญ้าคาณะจริงๆ ไม่ใช่หญ้าคา หญ้าคามันคมนั่งไม่ได้ คือหญ้ากูดสะ เดี่ยวนี้เรียก หญ้ากูดสะ (Goosegrass) ท่านนั่งลงแล้ว ท่านตั้งใจแล้ว ไม่ถอยแล้ว วันนี้ถ้าไม่บรรลุเป็นพระพุทธเจ้าไม่ถอยแล้ว เสร็จแล้วมารผจญ เห็นมัย มารผจญ ท่านอาศัยคุณงามความดีของท่านมาเป็นเครื่องมือต่อสู้ ในนาที่ที่เราจะสู้กับมารที่จะให้ข้ามภพข้ามชาติได้มันน่ากลัวมาก มันน่ากลัว มารจะยกมา ๕ ตัวเลยนะ

(๑) **“ขันธมาร”** คือกายกับใจของเราเนี่ย แต่เดิมเราจะเห็นว่ากายกับใจเป็นทุกข์บ้างเป็นสุขบ้าง โดยเฉพาะเราเห็นจิต จิตเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานนะ จิตที่ทรงธรรมในระดับที่ ๓ แล้ว จิตเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน มีแต่ความสุขล้วนๆ เลย จับปล้นกลายเป็นตัวทุกข์ล้วนๆให้ดูได้ นี่มันเป็นทุกข์อย่างแสนสาหัสเลยนะ ในตัวขันธเอง กิเลสก็จะระดมกำลังเข้ามาโจมตีเรา ถอยหะถอยหะถอยนะ กิเลสมันจะมายั่ววน ความคิดก็จะมาหลอกเรา อย่าสู้เลย ถอยดีกว่า ถ้าสู้ต่อไปนะ ถ้าไม่บ้า ก็ตาย นี่จะรู้สึกลักษณะนี้เนี่ย ใจของเราเนี่ยแหละคือ (๒) **“เทวบุตรมาร”** ความคิดของเราคือ (๓) **“อภิสังขารมาร”** กิเลสของเราเรียก (๔) **“กิเลสมาร”** ใจของเราเนี่ยคือ **“ขันธมาร”** มันจะมีความรู้สึกเหมือนความตายมารอยู่ต่อหน้าแล้ว นี่คือ (๕) **“มัจจุมาร”** ที่เคยอ่านประวัติครูบาอาจารย์ เคยอ่านมัย อย่างหลวงปู่มั่น บอกก่อนจะแตกหักได้นะ ความทุกข์บีบคั้น สลับไป ๓ รอบแน่ะ แต่ไม่ใช่ทุกคนต้องสลับ ๓ ครั้งนะ ไม่จำเป็นต้องสลับสักครั้งก็ได้ แต่ว่าพระท่านพูดให้ฟังหมายถึงว่า ความทุกข์มัน

รุนแรงมาก ในขณะที่ถ้าเราไม่เคยสร้างสมบารมี คุณงามความดีไว้เลย เราจะเอาอะไรไปสู้กับมัน มันเหมือนจะตายแล้วเนี่ย ถ้าเสียดชะชีวิตเพื่อธรรมะมัย ถ้าเราเคยสร้างธรรบารมีนะ เคยสละ สละอย่างพระเวสสันดร ไข่มัย สละสมบัติ สละลูก สละเมีย กระทั่งชีวิตก็กล้าสละ ถึงนาที่สุดท้ายนะ มันจะกล้าสละชีวิตเพื่อธรรมะ แต่ถ้าเรารักตัวเอง หวงตัวเองนะสุดขีดเลย กลัวทุกขก็กลัวยาก สารพัดเนี่ย มันจะไม่กล้า ใจมันจะท้อถอยออกมา มันจะข้ามภพข้ามชาติไม่ไหว หรืออย่างเรามีขันติบารมี เราฝึกความอดทนอดกลั้น ในนาที่ที่จะแตกหักนี้ ความทุกข์ มันท่วมท้นนะ เหมือนทุกข์บดขยี้เราปางตายเนี่ย เราจะอดทนอดกลั้นได้มัย หรือเราจะถอย ถ้างถอยนะ เราจะมาอยู่กับโลกอย่างมีความสุขมากเลย มีความสุขเยอะเพราะว่าจิตใจที่มันเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานนะมันจะมีแต่ความสุขเยอะมาก แต่ว่ามันจะต้องไปเกิดอีก ข้ามภพข้ามชาติไม่ได้ เนี่ย เรามีสัจจะมัย เรามีอธิษฐานบารมีมัย คือความตั้งใจมั่น สู้แล้วไม่ถอยอะไรอย่างนี้ เพราะฉะนั้นคุณงามความดีที่ยิ่งใหญ่เหล่านี้ เราเอามาใช้ในนาที่ที่เราจะข้ามภพข้ามชาติ คุณงามความดีที่ยิ่งใหญ่เหล่านี้ มันเกิดจากคุณงามความดีเล็กๆน้อยๆ ที่เราหัดสร้างกันนั่นเอง เพราะฉะนั้นเราต้องสร้างนะ หัดถือศีลไว้ หัดรักษาใจของเราให้สงบ สำรวมไว้ หัดเจริญปัญญา หัดรู้กาย หัดรู้ใจไป ต้องค่อยๆ ฝึกค่อยๆ ฝนไปนะ คุณงามความดีก็จะเยอะขึ้น ถ้าเราพอใจในคุณงามความดีที่เรามีอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าท่านบอก ประมาท เพราะฉะนั้น คุณงามความดีต้องพัฒนาไปเรื่อยๆ จึงจะเรียกว่าไม่ประมาท หรือคุณงามความดี เรามีคุณงามความดี ก็อย่าประมาทอีก ว่ามันจะต้องดีตลอด กุศลสามารถจะพลิกเป็นอกุศลเมื่อไหร่ก็ได้ อย่างเรามีความเมตตา กรุณา ความเมตตาณะพร้อมจะพลิกเป็นราคะ อย่างเราเมตตาลูกของเรา เราก็ดูหวังว่านี่ลูกของเรา ไข่มัย พลิกเป็นราคะ เราเมตตาผู้หญิงคนหนึ่งมากนะ เสร็จแล้วเราก็ดูไปหวังเค้า ไปรักเค้าขึ้นมาเป็นราคะ กรุณาก็พร้อมที่จะพลิกเป็นโทสะได้ อย่างเราเป็นห่วงใครสักคนนะ คอยเตือนเขา เขาไม่เชื่อเราโมโหเนาะ โมโหเนี่ยเป็นโทสะ เพราะฉะนั้นเราประมาทไม่ได้ กุศลถึงมีอยู่ก็ยังไม่ประมาทไม่ได้ มันพลิกเป็นอกุศลได้ เห็นมัยนี้ ๒ ตัวแล้วนะ เรื่องประมาทในอกุศล ประมาทในกุศล ประมาทในธรรมที่ไม่ใช่กุศลและอกุศลก็ได้ อะไรคือธรรมที่ไม่ใช่กุศลและอกุศล ขันธห้านี้เอง ขันธห้า กายกับใจนี้เอง ยกเว้น จิตที่เป็นกุศลกับจิตที่เป็นอกุศล เจตสิกที่ประกอบกับจิตที่เป็นกุศลและอกุศล ขันธทั้งหลายที่เหลือนี่ เป็นวิบาก เป็นกลางๆ ไม่ดีไม่ชั่วอะไร อย่างเรามีร่างกายขึ้นมา อย่าประมาทนะว่ามันจะคงทนถาวร ไม่นานมันก็แตกสลายไป ดายง่ายนะคนเรา ตายง่ายมากเลย หลวงพ่อเคยรู้จักผู้หญิงคนหนึ่งเป็นแม่ครัวอยู่ที่วัดวังน้ำมอก สาขาหลวงปู่เทศก์ แข็งแรง ทำงาน กระปรี้กระเปร่า คล่องแคล่ว ว่องไว เช้าวันหนึ่งกินข้าวแล้วสลักข้าว ตายเลย แค่นั้นก็ตายได้นะ หรือคนหนึ่งเดินๆ หกล้มก็อกเดี๋ยว ตายเลยก็มี เพราะฉะนั้นเราประมาทไม่ได้ ความตายจะถึงตัวเราเมื่อไหร่ก็ได้ ไม่เลือกนะ ไม่มี seniority นะ ไม่ใช่แก่แล้วต้องตายก่อนนะ เด็กๆ ตายไปก่อนหลวงพ่อก็ได้แล้วนะ เราประมาทไม่ได้ เราอย่าประมาทในร่างกายนี้ อย่าประมาทในเวทนาหรือความสุขและความทุกข์ทั้งหลาย ความสุขมันก็ของชั่วคราว ความทุกข์มันก็ของชั่วคราว ประมาทไม่ได้ ไม่ใช่ความสุขมากก็หลงระเหิงไป ความทุกข์มากก็เกลียดขังมันไป นี้เรียกว่ายังมัวเมา ยังประมาทอยู่ เราก็ดูรู้ทันนะ จิตที่ไปรู้อารมณ์ทางตา จิตที่ไปรู้อารมณ์ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายนี้ อันนี้ไม่ดีไม่ชั่วอะไร ก็เป็นของที่เกิดๆ แล้วก็ดับๆ ไปนะ ไม่มีอะไร เห็นมัยทั้งหมดนี้เราประมาทไม่ได้นะ ทั้งธรรมที่เป็นอกุศล ธรรมที่เป็นกุศล ธรรมที่ไม่ใช่กุศลและอกุศล

ทีนี้ทำยังไงถึงจะเรียกว่าไม่ประมาท ต้องมีสติ ถ้าขาดสติคือประมาท ถ้ามีสติเรียกว่าไม่ประมาท เราต้องมีสติ รู้ลงในกายในใจของเรานี้ ร่างกายจิตใจบางอย่างนี่จะเป็นธรรมที่เป็นกลางๆ ไม่ใช่กุศล

และอกุศล ส่วนทางจิตใจ มีทั้งที่เป็นกุศล และอกุศล มีที่หลายๆก็มี ไม่ใช่กุศลอกุศล หน้าที่ของเราต้องคอยรู้ทัน หัดรู้ทันกายหัดรู้ทันจิตใจของเราไปเรื่อยๆ คำว่าสตินี้ สตินี้ ฟังภาษาแขกแล้วไม่รู้ว่าแปลว่ายังไงดี เอาเป็นว่า **ถ้าเรารู้สึกถึงความมีอยู่ของกาย เราคอยรู้สึกถึงความมีอยู่ของใจ เรียกว่าเรามีสติ** ถ้าเมื่อไหร่เรามีกายอยู่เราลืมหืมกาย มีใจอยู่เราลืมหืมใจ ก็เรียกว่าขาดสติ เพราะฉะนั้นสติเนี่ย เป็นตัวระลึกถึงกาย ระลึกถึงใจ เพราะฉะนั้นรู้กาย รู้ใจตัวเองเรื่อยๆ รู้สึกถึงความมีอยู่ของกาย รู้สึกถึงความมีอยู่ของใจ รู้สึกบ่อยๆ อย่าใจลอย ถ้าใจลอยเราก็จะลืมหืมกายลืมหืมใจตัวเอง ให้เรารู้สึกๆ รู้สึกไว้ อย่าใจลอย แต่ว่าใจมันมีธรรมชาติชอบลอย ทีนี้มันลอยไปก็อย่าให้มันลอยนานนะ คอยรู้สึกไปเรื่อยๆ รู้สึกในกาย รู้สึกในใจไปเรื่อย รู้สึกแล้วอย่าไปบังคับมันนะ อย่างกางเกงเหลืองนี้ ยังบังคับมันอยู่ รู้สึกเล่นๆ รู้สึกไปเรื่อยๆ รู้สึกอย่างที่มีมันเป็น ตรงที่เรามีสติก็คือเราจะคอยรู้สึกถึงความมีอยู่ของกาย รู้สึกถึงความมีอยู่ของใจ ถัดจากนั้นเราจะมาเจริญปัญญา การเจริญปัญญาก็คือกายเป็นยังงี้รู้ว่าเป็นอย่างนั้น จิตเป็นยังงี้รู้ว่าเป็นอย่างนั้นนะ กายเป็นยังงี้รู้ว่าเป็นอย่างนั้น จิตเป็นยังงี้รู้ว่าเป็นอย่างนั้น กายเป็นยังงี้ กายเป็นวัตถุเป็นก้อนธาตุ มีธาตุไหลเข้ามีธาตุไหลออกตลอดเวลา กายมีความทุกข์บีบคั้นตลอดเวลา นั่งอยู่ที่ทุกข์นะ เดินอยู่ที่ทุกข์ นอนอยู่ที่ทุกข์ ทำอะไรก็ทุกข์ มีความทุกข์ตามบีบคั้นตลอดวันตลอดคืน ไม่มีเว้นวรรคให้หรอก นี่เราคอยรู้อย่างนี้ เรียกว่า กายเป็นยังงี้รู้ว่าเป็นอย่างนั้น กายเป็นยังงี้ เป็นไตรลักษณ์นั่นเอง แต่มันเด่นในเรื่องความเป็นทุกข์กับการไม่ใช่ตัวเรา คือมันเป็นวัตถุ เป็นก้อนธาตุที่เรายืมโลกมาใช้ชั่วคราววันหนึ่งก็ต้องคืนให้โลกเค้าไปนะ จิตใจหละ จิตใจเป็นยังงี้รู้ว่าเป็นอย่างนั้น ถ้ามว่าแล้วจิตใจเป็นยังงี้ จิตใจเป็นของไม่เที่ยง จิตใจของเราเปลี่ยนแปลงทั้งวันทั้งคืน จะหาคนใจง่ายเท่าเราหายาก รู้สึกริษย์ รับประทานอาหารที่ดูจิตดูใจ เป็นนะ จะหาคนที่ใจร้ายเท่าเราหายาก กิเลสเกิดทั้งวันเลย กุศลไม่ค่อยจะเกิด สังเกตมัยจิตใจเป็นของบังคับไม่ได้ จะสุขหรือจะทุกข์ จะดีหรือจะชั่ว เราเลือกไม่ได้ เนี่ยให้เราคอยรู้อย่างที่เค้าเป็นอย่างนี้ รู้กายอย่างที่เค้าเป็น คือเค้าเป็นทุกข์ เค้าไม่ใช่ตัวเรา รู้จิตอย่างที่เค้าเป็น เค้าไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวเรา คอยรู้ลงไป พอรู้บ่อยๆ เนี่ย วันหนึ่งเราจะเห็นเลย พอเรารู้สึกตัวขึ้นมาเราจะเห็นเลย ร่างกายนี้ไม่ใช่ตัวเรา พอเรารู้สึกตัวขึ้นมาเราจะเห็นเลย ความรู้สึกสุขความรู้สึกทุกข์นี้ไม่ใช่ตัวเรา เป็นสิ่งที่แปลกปลอมเข้ามาในกายในใจชั่วคราว พอเรารู้สึกตัวขึ้นมาเราจะเห็นเลย กุศลและอกุศลทั้งหลาย เช่น โลก โกรธ หลง ทั้งหลายนี้ ไม่ใช่ตัวเรา ความโกรธไม่ใช่ตัวเรา นะ เราจะเห็นได้ทันทีเลย ความโกรธมันไม่เคยบอกว่ามันเป็นเรา ความโลภมันก็ไม่ได้ออกบอกว่ามันเป็นเรา คอยรู้ลงไป ในกาย รู้ลงไป ในใจ กระทั่งตัวจิตเอง ฝึกไปเรื่อยๆ หัดรู้หัดดู เราจะเห็นว่า เดี่ยวจิตก็เกิดที่ตา แล้วก็ดับลงที่ตา เดี่ยวจิตเกิดที่หู แล้วก็ดับลงที่หู จิตเกิดที่ใจแล้วก็ดับลงที่ใจ จิตเกิดตรงไหนก็ดับลงตรงนั้น เราจะเห็นมันเกิดดับๆ ตลอดเวลาเลย นี่กระทั่งตัวจิตเองก็เกิดดับไม่ใช่ตัวเราที่แท้จริง จิตจะเกิดทางตาหรือจิตจะเกิดทางหู เราก็เลือกมันไม่ได้ จิตจะเกิดทางใจเราก็สั่งให้เกิดไม่ได้ ถ้าเกิดแล้วจะเป็นกุศลหรืออกุศล เราก็สั่งไม่ได้ เนี่ย หัดสังเกตนะ หัดคอยรู้คอยดูไป

วิธีการสังเกตนะ หลวงพ่อแนะนำไปหาหนังสือของอาจารย์สุรวัดนั้นนะ มาอ่าน มีชีรัส์เกี่ยวกับ เณรนะ เณรไม่ได้เกี่ยวข้องกับในเรื่องนะ เป็นหน้าปก ลองไปดูนะ มันมีวิธีปฏิบัติที่ง่ายๆ หรือหนังสือที่ หลวงพ่อเขียนที่ง่ายๆ เรื่อง **“แต่เธอผู้มาใหม่”** ถึงวันนี้ไม่รู้พิมพ์เป็นแสนๆครั้ง แสนๆเล่มไม่ใช่แสนๆครั้ง ค่อยๆไปเอามาอ่านนะ สังเกตไป แล้วก็ฟังซีดีไป วันหนึ่งเราก็จะสามารถรู้กายได้อย่างที่มันเป็น รู้ใจได้อย่างที่มันเป็น ในจุดแรกสุดเลยต้องไม่ลืมหืมกายต้องไม่ลืมหืมใจ มีสติซะก่อน กายมีอยู่ก็ต้องรู้สึกไว้ จิตใจมีอยู่ก็ต้องรู้สึกไว้ รู้สึกถึงความมีอยู่ของกาย รู้สึกถึงความมีอยู่ของใจ ถ้าเรารู้สึกด้วยจิตใจที่เป็นกลาง ตั้งมั่น สักว่ารู้สึกว่าคุณ มันจะ

เกิดปัญญา มันจะเห็น กายเป็นยังงี้จะรู้ว่าเป็นอย่างนั้น จิตจะเป็นยังงี้จะรู้ว่าเป็นอย่างนั้น รู้แล้วจะเป็นยังงี้ รู้แล้วก็จะเห็นว่าทั้งกายทั้งจิตนี้ไม่ใช่ตัวเราหรอก ตัวเราไม่มี จะเห็นอย่างนี้ละ จะเห็นว่าตัวเราไม่มี หัดใหม่ๆ เรียนจากหลวงพ่อนะ พอสติเกิดก็จะเริ่มเห็นแล้ว ไม่ใช่เรื่องลึกลับซับซ้อนยากเย็นแสนเข็ญอะไรเลย ไม่ต้องไปนึกเอาด้วย

หลายคนมาถามว่าทำยังไงจะพิจารณาไตรลักษณ์ ไตรลักษณ์ไม่ได้เอาไว้คิด ถ้าเมื่อไรเราสามารถเห็นกายเห็นใจ เห็นสภาวะธรรมของรูปธรรมนามธรรมได้ จะเห็นไตรลักษณ์โดยอัตโนมัติ เพราะฉะนั้นต้องค่อยๆ ฟังนะ ค่อยๆ ฟึกไป จนกระทั่งสติตัวจริงเกิด หลวงพ่อพูดมาเยอะแล้วนะ ไปหาฟังเอาเองก็แล้วกัน วิธีฟึกให้สติเกิด สติเกิดจากจิตจำสภาวะได้ วิธีทำให้จิตจำสภาวะได้ ก็คือเบื้องต้นหากรรมฐานขึ้นมาสักอันหนึ่ง ใครเคยพุทโธก็พุทโธไป ใครเคยหายใจก็หายใจ ใครเคยดูท้องฟองยุบก็ดูไป ใครเคยขยับมืออย่างหลวงพ่อเทียนก็ทำไป แต่ไม่ได้ทำเหมือนที่เคยทำ ที่เคยทำส่วนใหญ่จะไปเพ่ง รู้ลมหายใจก็ไปเพ่งลมหายใจ รู้ท้องก็เพ่งท้อง รู้เท้าเพ่งเท้า รู้มือเพ่งมือ รู้อะไรก็เพ่งอันนั้น แทนที่เราจะไปเพ่งให้จิตนิ่ง เราก็แค่รู้สึกในอารมณ์นั้นนะ มีอารมณ์นั้นเป็นเครื่องรู้เครื่องอยู่ เรียกว่า **“วิหαρธรรม”** แล้วคอยรู้ทันจิตใจตัวเองไป เช่นเราหัด พุทโธ ๆ ไปนะ ใจเราแอบไปคิด แวบ เนี่ย รู้ว่าใจหนีไปคิดแล้ว พุทโธๆ ใจเราสงบลงมา รู้ว่าใจสงบ พุทโธแล้วซึ่มๆ ไป รู้ว่าซึ่มๆ นี้หัดรู้สภาวะ ต่อไปพอใจเราแอบไปคิด แวบ เนี่ย สติจะเกิดเอง สติเกิดเองนะ หลวงพ่อยืนยันว่าสติเกิดเองแต่ต้องมีเหตุ เหตุคือจิตจำสภาวะได้ ไม่มีใครสั่งสติให้เกิดได้ เพราะสติเป็นอนัตตา มีเหตุถึงจะเกิด เพราะฉะนั้นหน้าที่ของเราทำเหตุของสติ ทำกรรมฐานสักอันหนึ่งนะ รู้ลมหายใจก็ได้ หายใจออก หายใจเข้า ถ้าจะรู้ลมหายใจขอแนะนำว่าให้หายใจออกก่อน ถ้าหายใจออกก่อนจิตจะผ่อนคลาย ถ้าหายใจเข้าก่อนจิตจะแข็งกระด้าง หายใจออกก่อน ในพระไตรปิฎกก็พูดเรื่องหายใจออก หายใจออก หายใจเข้า ใจจะคลาย ใจผ่อนคลายรู้ว่าจิตใจผ่อนคลาย หายใจไปแล้วจิตแอบไปคิดรู้ว่าจิตไปคิด หายใจแล้วจิตไหลไปเกาะนั่งๆ อยู่กับลมหายใจ รู้ว่าจิตไปเพ่งลมหายใจแล้ว หายใจแล้วจิตมีปีติว่ามีปีติ มีความสุขรู้ว่ามีความสุข หายใจแล้วจิตเป็นอุเบกขา รู้ว่าเป็นอุเบกขา หายใจไปแล้วก็รู้ทันจิตไป เคี้ยวต่อไปจิตมันขยับเขยื้อนเคลื่อนไหว มันเกิดความรู้สึกอะไร สติจะเกิดเอง สติจะเกิดอัตโนมัติ ดูท้องฟองยุบก็แบบเดียวกันนะ ใจหนีไปคิดก็รู้ ใจไปเพ่งท้องก็รู้ ใจเป็นสุข เป็นทุกข์ เป็นกุศล อกุศลก็รู้ ฟึกอย่างหลวงพ่อเทียนก็ได้ **หลวงพ่อยืนเป็นครูบาอาจารย์ที่ดีที่สุดองค์หนึ่งที่หลวงพ่อยกพบเคยเห็นนะ** หลวงพ่อยืนขยับปืบ หลวงพ่อยืนต้น รุนหลังเริ่มทรงคำสอนของหลวงพ่อยืนไว้ไม่ได้ เริ่มสอนกันบอกให้ไปเพ่งไว้ก่อน ให้เพ่งมือไว้ก่อน เพ่งไว้ก่อนแล้ววันหลังค่อยปล่อย **หลวงพ่อยืนบอก เคลื่อนไหวแล้วรู้สึก ร่างกายเคลื่อนไหวให้รู้สึก จิตเคลื่อนไหวให้รู้สึก** ท่านสอนอย่างนี้ ท่านไม่ได้สอนว่ากายเคลื่อนไหวให้เพ่ง จิตเคลื่อนไหวให้เพ่ง ให้รู้สึก เพราะฉะนั้นเราขยับมือไปนี่ ใจเราแอบไปคิดปืบ เรารู้ทัน ขยับมือไปใจเราไปเพ่งใส่มือ เรารู้ทัน ขยับไปแล้วใจเป็นยังงี้เรารู้ทัน เหมือนๆ กันหมดนะ กรรมฐานอะไรก็ได้ อย่าทะเลาะกันนะ เหมือนๆ กันทั้งนั้นแหละ ไม่มีดีไม่เลวกว่ากันหรอกนะ ทำถูกต้องก็ได้ผลอย่างเดียวกันทำผิดก็มีผลอย่างเดียวกันนั่นแหละ

เนี่ยเราหัดรู้สภาวะแล้วสติมันเกิด พอสติเกิดแล้วเราก็พัฒนาสัมมาสมาธิใจที่ตั้งมั่น มี ๒ วิธี อันหนึ่งสำหรับคนที่ทำมานานได้ คือทำมานานไป พอจิตถึงฌานที่ ๒ เนี่ย จะเกิดสภาวะธรรมตัวหนึ่งเรียกว่า **“เอโภจิ**

ภาวะ” ภาวะที่จิตจะเป็นผู้รู้ผู้รู้ขึ้นมา จิตที่เป็นผู้รู้ผู้รู้ พอเราออกจากสมาธิเนี่ย กำลังของสมาธิจะหนุนให้ตัวผู้รู้ผู้
คุณยังตั้งมั่นอยู่ได้อีกช่วงยาวๆ เราก็จะเห็นเลย ความเป็นของถูกรู้ เวทนาเป็นของถูกรู้ กุศลอกุศลเป็นของถูกรู้
อะไรก็เป็นของถูกรู้ จิตผู้รู้อยู่ต่างหาก นี่เส้นทางหนึ่งนะ อีกเส้นทางหนึ่งสำหรับคนทำสมาธิไม่ได้ เวลาจิตมัน
ฟุ้งซ่านให้มันรู้ว่าฟุ้งซ่าน จิตมันไหลไปทางตา ทางหู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้รู้ทันจิตไปเรื่อยๆ จิตจะตั้งมั่นขึ้นมา
เอง ถ้าจิตไม่หลงไม่ไหลไปจิตก็จะตั้งมั่นขึ้นช่วงขณะจะรู้สึกตัวขึ้นมา เวลารู้สึกตัวนะใจจะเป็นกลางๆ โลงๆ
ว่างๆ เป็นกลางๆ จะตื่นขึ้นมา ส่วนใหญ่จิตของพวกเราจะไหลออกไปข้างนอก ครูบาอาจารย์เรียกว่า **“ส่งจิต
ออกนอก”** ไหลไปหลงๆ ๆ ใครต่อใครแล้วลืมตัวเองไป อีกพวกหนึ่งนักปฏิบัติจะส่งจิตเข้าข้างใน จะเพ่งเข้า
ไป เพ่งเข้ามาในกาย เพ่งเข้ามาในใจ เรียกว่า **“ส่งใน”** หลวงปู่เทศก์เรียกว่า **“ส่งใน”** จิตที่เป็นสัมมาสมาธิจริงๆ
ไม่ใช่จิตส่งในอย่างที่พวกเราเป็น จิตที่เป็นสัมมาสมาธิเป็นจิตที่ตั้งมั่น เป็นกลาง สักว่ารู้ สักว่าเห็น ไม่ส่งนอก
ไม่ส่งใน ตั้งอยู่โดยทรงตัวอยู่โดยที่ไม่ได้บังคับให้ทรงตัวอยู่ด้วย สิ่งนี้ก็ต้องค่อยๆเรียนนะ **ตัวสัมมาสมาธิเนี่ย
เป็นสิ่งที่หลวงพ่อบอกเห็นว่าพวกเราพลาดมากที่สุดเลย** สถิติอีกตัวหนึ่งพลาดมาก ทีนี้สติยังไปเพ่งๆขึ้นมาสติยังเกิด
ได้นะ แต่สัมมาสมาธิเนี่ยเกิดยากมากเลย เพราะพวกเรากันเคยกับมิจฉาสมาธิ สมาธิที่เพ่งเอา เราไม่คุ้นเคยกับ
สมาธิที่จิตตั้งมั่นในการรู้อารมณ์ เรากันเคยแต่สมาธิที่จิตเข้าไปตั้งแช่อยู่ในตัวอารมณ์ จิตที่ไปตั้งแช่เนี่ยอยู่กับ
อารมณ์นะ เรียกว่า **“อารมณ์อุปนิมาน”** คือจิตที่ใช้ทำสมณะนะ เป็นการทำสมณะ เพราะฉะนั้นเราไปคู่มือของพอง
ยุบแล้วเราเพ่ง จิตไปเกาะที่ท้องนะสมณะ รู้ลมหายใจแล้วจิตไปเกาะเนี่ยอยู่กับลมหายใจนี้สมณะ

เพราะฉะนั้นค่อยๆฟังนะ ค่อยๆเรียน ค่อยๆฟังไป จิตที่เป็นสัมมาสมาธิเกิดแล้วเนี่ย ปัญญาถึง
จะเกิดได้ เพราะปัญญามีสัมมาสมาธิเป็นเหตุใกล้ให้เกิด ปัญญาไม่ใช่เกิดจากการคิดนะ ปัญญาที่เกิดจากการคิด
เรียก **“จินตามยปัญญา”** ไม่ใช่ **“ภาวนามยปัญญา”** ภาวนามยปัญญานี้เกิดจากจิตมันตั้งมั่นเป็นสัมมาสมาธิ
เป็นแก่ผู้รู้ ผู้รู้เนี่ย เห็นปรากฏการณ์ทั้งหลายปรากฏขึ้นมา เกิดขึ้นมาแล้วก็ดับไป เห็นสภาวะธรรมทั้งหลายในแต่
ละปรากฏการณ์ ล้วนแต่ไม่ใช่ตัวเราทั้งสิ้น ใจมันจะเห็นอย่างนั้นะมันถึงมีปัญหา เพราะฉะนั้นตัวนี้ต้องเรียนนะ
หลวงพ่อก่อนจะบวชเนี่ย หลวงพ่อตระเวนไปตามสำนักต่างๆมากมาย หลวงพ่อไปดูว่าเราจะไปบวชสำนักไหน
ดี บางแห่งสำนักศิครูปาจารย์ดี แต่ครูบาอาจารย์ไม่มีเวลาเลย ครูบาอาจารย์ไม่อยู่วัดนะ รับนิมนต์ไปทุกวันๆ
นะ หายไปเลย หรือบางแห่งมีแต่รูปแบบ หลายแห่งเพ่งลูกเดียว กระทั่งในสำนักที่บอกว่าทำแต่วิปัสสนาจะ
จริงๆแล้วติดสมณะ เกือบทั้งหมดนะติดสมณะนักปฏิบัติ เพราะว่าอะไร เพราะว่าเวลาเราเรียนธรรมะ เราเรียน
ข้ามขั้น เราถือศีล พอเรามีศีลสิกขา แล้วเราก็ไปกำหนดรูปนามเลย เราไปเจริญปัญญาสิกขา เราข้ามจิตสิกขาไป
บทเรียนหนึ่ง เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่ได้เรียนจิตสิกขาให้ถ่องแท้ซะก่อน จิตจะไม่มีสัมมาสมาธิ เพราะฉะนั้นจิตจะ
ไปเพ่ง ไปรู้ท้องก็เพ่งท้อง รู้เท้าเพ่งเท้า รู้ลมเพ่งลม รู้มือเพ่งมือ รู้อะไรก็เพ่งอันนั้น จะไม่สักว่ารู้ สักว่าเห็น พวก
เราเรียนข้ามขั้นนะ เลยเที่ยวตระเวนไปนะ บางทีนะส่วนใหญ่จะไปแอบดูเค้านะ ถ้าไปนั่งเรียนนี่มันยาวโข่มัย
หลายชั่วโมงหลายวัน ส่วนมากหลวงพ่อกับเป็นคน ใจใจเราอ่อนไหวหน่อย เราไปแอบดู ดูตัวอาจารย์นั่นแหละดีที่สุด
ดูเวลาอาจารย์เค้าภาวนานะ ก็จะเข้าใจรวดเร็ว เคยไปเห็นหลวงพ่อเทียน หลวงพ่อเทียนนี่เยี่ยมจริงๆ ลูกศิษย์
หลวงพ่อเทียนที่เยี่ยมมากก็หลวงพ่อกำเขียนนี่แหละ

เพราะฉะนั้นถ้าใจเรามีสัมมาสมาธิ มันจะตั้งมั่น สักว่ารู้ สักว่าเห็น ปัญญามันจะเกิด มันจะเห็นเลย ทุกอย่างนี้ไม่ใช่ตัวเรา แต่ถ้าใจเราไม่มีสัมมาสมาธิ ไม่ตั้งมั่น ไปทำอะไรมันก็จะไปหมดเลย เห็นความโกรธเกิดขึ้นมันก็เป็นเราโกรธ เห็นขามันเมื่อยก็เป็นขาของเราเมื่อย จะเป็นอย่างนี้ตลอด เพราะฉะนั้นเวลาที่ใจเราไม่ตั้งมั่น ไปรู้สิ่งต่างๆ เราจะสะสมความรู้ผิดๆ ความเห็นผิดๆตลอดเวลาเลย สะสมว่ามันมีตัวเรา มันมีตัวเรา แต่ถ้าเรามีสติถูกต้อง ที่เรียกว่า **“สัมมาสติ”** มีสมาธิถูกต้องเรียกว่า **“สัมมาสมาธิ”** ปัญญาที่เกิดขึ้นจะเป็น **“สัมมาทิฐิ”** เป็นปัญญาที่ถูกต้อง ปัญญาที่ถูกต้องก็คือการที่เราเห็นว่ากายกับใจนี้ไม่ใช่ตัวเราหรอก นี่ได้เป็นพระโสดาบันแล้ว แต่โสดาบันไม่ใช่ নিজเองนะ คูมา ๓ วันแล้ว พอสมควรแล้ว บัดนี้เป็นพระโสดานะ แขนงไปให้ตัวเอง อย่างนั้นไม่ใช่ นะ มันมีขบวนการที่จิตตัดสินความรู้ ขบวนการมันมีทั้งสิ้นเลย สิ่งเหล่านี้ในคัมภีร์ อภิธรรมของเราสอนไว้ทั้งหมดเลย แต่เราละเลยที่จะเรียน กระทั่ง แอบวิจารณ์หน่อยนะ กระทั่งคนเรียก อภิธรรมนะ เวลาลงมือภาวนาก็พลิกตำราแถบไม่ทัน ไปฟังเอา ส่วนใหญ่ที่เคยเห็น ชอบฟัง ติดฟังกันแทบทั้งนั้นเลย เพราะฉะนั้นอดทนชนิดหนึ่งนะ ฟังด้วยใจที่เปิดกว้าง หลวงพ่อเรียกเรื่องตั้งแต่แรกแล้ว ต้องเปิดกว้าง ถ้าฟังด้วยใจแคบจะต้องโมโหหลวงพ่อ ทุกวันจะต้องมีคนมาขอมาเรื่อยๆ ประเดี๋ยวหลวงพ่อก็ดูเสร็จหลวงพ่อกับมาพวกเรารู้ว่า จะได้ไม่อาฆาตแค้น

นี่คอยดูมันลงไปนะ วันหนึ่งเราจะเห็นเลยกายกับใจไม่ใช่ตัวเรา อันนี้ยังไม่ได้ละอวิชชานะละแค่สักกายทิฐิ เห็นว่าไม่ใช่เราแต่ว่ามันยังรักมันยังหวงแหนในกายในใจนี้ ต้องดูต่อไปอีก ดูต่อไปถึงวันหนึ่งเราจะเห็นเลย กายนี้เป็นตัวทุกข์ล้วนๆเลย ถ้ากายเป็นทุกข์ล้วนๆนะ มันจะหมดความยึดถือในกาย เมื่อหมดความยึดถือในกายก็จะไม่ยึดถือในตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็จะไม่ยึดถือในรูป รส เสียง โสภณูปพะ กับสิ่งที่มาสัมผัสกาย กามและปฏิหาระในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปพะ ก็จะไม่ยึด เป็นภูมิธรรมของพระอนาคามีนะ เพราะฉะนั้นจิตใจของพระอนาคามีก็จะเด่นดวงอยู่อย่างนั้น มีแต่ความสุขอยู่กับจิต จิตผู้รู้มีความสุขมาก ถ้าตามรู้ตามดูต่อไปไม่นิ่งนอนใจนะ จะค่อยเจอกับปรากฏการณ์ที่หลวงพ่อกำลังเจอตอนนี้ มันจะเห็นเลย จิตนั้นจะพลิกตัวเป็นความทุกข์ให้ดู ไม่ใช่จิตเป็นทุกข์บ้างเป็นสุขบ้าง หรือจิตเป็นความสุขมาๆนะ จิตกลายเป็นตัวทุกข์ล้วนๆให้ดูนะ ถึงจุดนั้น ถ้าอดทนได้นะ ตามรู้ตามดูไปได้ด้วยใจที่ตั้งมั่น สู้ตายตายเป็นตาย เพื่อได้รับความจริง ขอมตายเพื่อสัจจะความจริง ตามรู้ตามดูเรื่อยไป ไม่คืนรอนหนีต่อไปแล้ว เพราะว่าไม่มีทางหนีแล้ว ถ้าลงจิตเป็นทุกข์แล้วจะหนีไปไหนได้ไหม๊ หนีไปอยู่บนภูเขามันก็มีจิต จิตมันตามไปด้วยทุกหนทุกแห่ง มันไม่มีที่จะหนีเลย เพราะฉะนั้นความทุกข์บีบคั้นจนไม่มีที่จะหยั่งลงในสังสารวัฏนี้ไปอีกต่อไปแล้ว จิตมันจะสลัดจิตทิ้ง เรียก **“ปฏินิสสะคะ”** สลัดคืน ใจก็เข้าถึงธรรมล้วนๆ คราวนี้มีแต่ความสุขล้วนๆ ธรรมะของพระพุทธเจ้าไม่ใช่ปรัชญานะ ไม่ใช่ปรัชญานะแต่เป็นศาสตร์ที่เราลงมือปฏิบัติตามเรียนรู้ตามนะ แล้วเราได้ผลจริงๆ เราพ้นทุกข์จริงๆ ไม่ใช่ปรัชญาที่คิดเล่นๆ สนุกๆ หรืออย่างเรื่องนรกเรื่องสวรรค์นะ มันไม่ใช่อุบายหลอกล่อเด็กนะ ศาสนาพุทธเนี่ย เป็นของจริงของแท้ เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นต้องมาหลอกล่อเด็ก คนไหนไม่เชื่อก็อย่าเชื่อ แต่ว่าสิ่งที่ครูบาอาจารย์ ที่พระพุทธเจ้าท่านสอนนั้นเป็นของจริงนะ ส่วนเราจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็เรื่องของเรา ท่านไม่มาจ้องอนให้เชื่อด้วยซ้ำไป แต่ท่านทำให้พิสูจน์ **“เอหิภัสลโก”** ฟังกล่าวกับผู้อื่นว่ามาลองดูมั๊ยหละ มาลองพิสูจน์ดู **วิธีพิสูจน์ก็บอกให้แล้วนะ ให้มารู้กาย ให้มารู้ใจ ด้วยจิตใจที่ตั้งมั่นเป็นกลาง** รู้ลงไปสิ วันหนึ่งก็จะแจ้งของเราเอง ถ้าเรารู้จิตใจของเราซ่านซ่านเลย แล้วจะรู้ทันจิตใจคนอื่นด้วย แล้วจะรู้เลย สัตว์ต่างๆ มีจริงนะ เปรต อสุรกาย สัตว์นรก เทวดา พรหม มันมีจริงๆ

เพราะว่าใจของเราถ้าเราดูออกนี่เราก็ดูใจคนอื่นออก มันจะไม่สงสัยอีกต่อไป จะไม่คิดเลยว่าพระพุทธเจ้าหลอกเด็ก เพราะเราไม่ใช่เด็กนะแต่เราโง่กว่าเด็กอีก เพราะเด็กเนี่ยมันพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆนะ ส่วนเราเรียนอะไรยากมากเลย เราจะมีความคิดความเห็นอะไรของเราเต็มไปหมดนะ ขวางกั้นการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ของตัวเอง เยอะแยะเลย อ้อ วันนี้คุยได้ยาวครึ่งชั่วโมง ใครจะคุยกับหลวงปู่เชิญนะ ไม่มีหลวงปู่จะได้อีกไป

(ช่วง ถาม—ตอบ)